AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
http://ageconsearch.umn.edu
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

STOWARZYSZENIE EKONOMISTÓW ROLNICTWA I AGROBIZNESU
Roczniki Naukowe ● tom XVII ● zeszyt 2

Dorota A. Janiszewska, Luiza Ossowska

Politechnika Koszalińska

ZRÓŻNICOWANIE POZIOMU INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ NA OBSZARACH WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

SOCIAL INFRASTRUCTURE DIVERSITY LEVEL IN RURAL AREAS OF ZACHODNIOPOMORSKIE PROVINCE

Słowa kluczowe: infrastruktura społeczna, województwo zachodniopomorskie, obszary wiejskie, edukacja, ochrona zdrowia

Key words: social infrastructure, Zachodniopomorskie province, rural areas, education, healthcare

Abstrakt: Celem badań była ocena poziomu infrastruktury społecznej na obszarach wiejskich województwa zachodniopomorskiego w latach 1999 i 2013. W badaniach wzięto pod uwagę gminy wiejskie oraz miejsko-wiejskie. Poziom uwarunkowań wyznaczono metodą wskaźnika syntetycznego. Najwyższym poziomem infrastruktury społecznej charakteryzowały się gminy położone w północnej oraz zachodniej części województwa.

Wstęp

Infrastruktura stanowi ważny element każdej gospodarki, gdyż z jednej strony stanowi bazę dla działalności gospodarczej, a z drugiej jest podstawą funkcjonowania ludności zamieszkującej dany obszar. Jak słusznie podkreśla Korenik [2006], głównym celem funkcjonowania gospodarek krajów jest przede wszystkim zapewnienie warunków, które pozwalają na jak najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczeństw oraz ciągła poprawa warunków i jakości ich życia. Drogą do osiągnięcia tego celu jest posiadanie określonej liczby oraz jakości infrastruktury (urządzeń). Według tradycyjnego podziału, zwykle infrastrukturę dzieli się na społeczną oraz techniczną. Według Brzozowskiej [2004 za: Korenik 2006] przez infrastrukturę społeczną należy rozumieć urządzenia i instytucje bezpośrednio zaspokajające potrzeby człowieka, których użytkowanie przynosi określone korzyści pozamaterialne. Do kategorii tej zalicza się: naukę, oświatę, ochronę zdrowia i opiekę społeczną, kulturę, wypoczynek i kulturę fizyczną. Zarówno urządzenia, jak i instytucje składające się na infrastrukturę społeczną są elementami, które się wzajemnie uzupełniają. Zdaniem Kowalskiego [1998 za: Ossowska, Poczta 2009], dla uzyskania pełnych korzyści płynących z jej rozwoju niezwykle istotne jest zharmonizowanie usług infrastrukturalnych z istniejącymi potrzebami lokalnymi. Ponadto na poziom zagospodarowania infrastrukturalnego kraju wpływa wiele czynników, z których za najważniejsze Pakulska [2009] uznaje te o charakterze: ekonomicznym, historycznym, demograficznym, przyrodniczym oraz politycznym.

Materiał i metodyka badań

Celem badań była ocena poziomu infrastruktury społecznej na obszarach wiejskich województwa zachodniopomorskiego w latach 1999 i 2013. Poziom infrastruktury społecznej wyznaczono metodą wskaźnika syntetycznego. Badania przeprowadzono w układzie gmin wiejskich i miejsko-wiejskich województwa zachodniopomorskiego. Z uwagi na ograniczoną dostępność danych dla poziomu gminnego w analizie uwzględniono podstawowe elementy infrastruktury społecznej. Przyjęto następujące wskaźniki cząstkowe: przedszkola na 100 km^2 powierzchni, szkoły podstawowe na 100 km^2 powierzchni, gimnazja na 100 km^2 powierzchni, biblioteki i filie na 1000 mieszkańców, apteki i punkty apteczne na 1000 mieszkańców oraz przychodnie i ośrodki zdrowia na 1000 mieszkańców.

Wszystkie wymienione cechy potraktowano jako stymulanty. Dane, na podstawie których przeprowadzono analizę pochodzą z Banku Danych Lokalnych GUS. Wybrane cechy proste znormalizowano przy pomocy procesu unitaryzacji, stosując następującą formułę [Wysocki, Lira 2003]:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \min_i\{x_{ij}\}}{\max_i\{x_{ij}\} - \min_i\{x_{ij}\}} \quad \text{dla stymulant}$$

Do wyznaczenia wartości wskaźnika syntetycznego wykorzystano metodę bezwzorcową, polegającą na uśrednieniu znormalizowanych wartości cech prostych [Wysocki, Lira 2003]:

$$q_i = \frac{\sum_{j=1}^{m} z_{ij}}{m}$$, (i = 1,2, ..., n), wartości cechy syntetycznej q_i należą do przedziału (0,1).

Na podstawie wartości wskaźników syntetycznych badanych gmin, ich średniej arytmetycznej oraz odchylenia standardowego podzielono badaną zbiorowość na pięć klas o różnym poziomie uwarunkowań: I – bardzo wysoki, II – wysoki, III – średni, IV – niski, V – bardzo niski.

Wyniki badań

Wychowanie przedszkolne jest kluczowe w procesie dalszej edukacji, ponieważ jego nadrzędnym celem jest wspomaganie oraz ukierunkowanie rozwoju przyszłego ucznia – zapewnienie mu dobrego startu w szkole [Ossowska, Poczta 2009]. W 2013 roku na obszarze badanych gmin województwa zachodniopomorskiego znajdowało się 348 przedszkoli, w porównaniu z rokiem 1999 ich liczba zwiększyła się o 58 placówek. Wysokie zagęszczenie tego typu placówek występowało w gminach nadmorskich (Rewal, Dziwnów, Ustronie Morskie i Mielno). Ponadto równie wysokie wartości występowały w gminach przyległych do największego ośrodka miejskiego regionu, tj. Szczecina – Police, Dobra Szczecińska, Kołbaskowo, Gryfino oraz Goleniów, co może być spowodowane dojazdami do pracy rodziców poza miejscem zamieszkania i potrzebą pozostawienia dzieci pod odpowiednią opieką. Natomiast w gminach zlokalizowanych głównie w północno-środkowej części regionu (w 21 gminach) zanotowano zupełny brak placówek przedszkolnych (rys. 1).

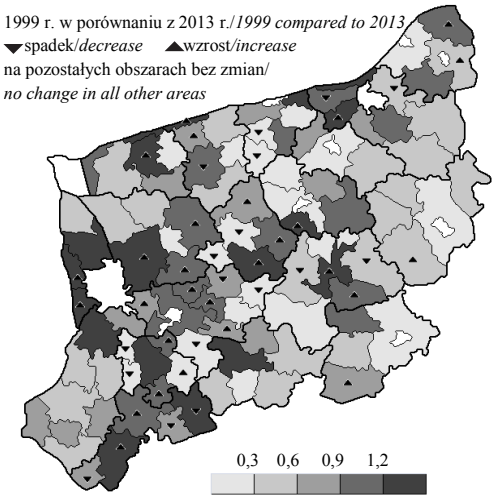

Rysunek 1. Przedszkola na 100 km^2 powierzchni gmin wiejskich i miejsko-wiejskich w woj. zachodniopomorskim w 2013 r.
Figure 1. Kindergartens per 100 km^2 in rural and urban-rural communes of Zachodniopomorskie province (in 2013)
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS
Source: own study based on BDL GUS

Wprowadzona w 1999 roku reforma szkolnictwa, jak i obecnie występująca niekorzystna tendencja demograficzna, wpłynęły na liczbę szkół podstawowych oraz gimnazjów. Łącznie w gminach województwa znajdowało się 489 szkół podstawowych (w 2013 roku), w porównaniu z rokiem 1999 ich liczba zmniejszyła się o 205 jednostek – spadek o 30%. Najwyższe zagęszczenie szkół podstawowych w 2013 roku występowało w północnej oraz zachodniej części regionu, tj. w gminach: Rewal, Police, Kołbaskowo, Dobra Szczecińska, Rymań, Biesiekierz, Nowogard, Mielno oraz Gryfino. Natomiast najniższe wartości tego wskaźnika występowały we wschodniej oraz południowej części regionu (rys. 2).

Natomiast, jeżeli chodzi o gimnazja, to w 2013 roku odnotowano 326 tego typu placówek, w porównaniu z rokiem 1999 ich liczba w regionie zmniejszyła się o 56 szkół – spadek o 17,2%. Najwięcej gimnazjów na 100 km^2 znajdowało się podobnie, jak w przypadku szkół podstawowych, w gminach zlokalizowanych w północnej oraz zachodniej części województwa. Najwyższe wartości wspomnianego wskaźnika w 2013 roku występowały w gminach: Rewal, Dziwnów i Police. Natomiast najniższe wartości notowały gminy Stargard Szczeciński, Kalisz Pomorski i Człopa (rys. 3).

Biblioteki oraz ich filie, będące jednostkami, które wspomagają upowszechnienie zarówno wiedzy, jak i kultury, są uzupełnieniem systemu edukacji. Pozwalają bowiem na dostęp do różnego rodzaju książek, czasopism i nagrań muzycznych. W 2013 roku na badanym obszarze znajdowało się 373 bibliotek – również w tym przypadku zanotowano spadek o 32 placówki w porównaniu z 1999 rokiem. Największe zagęszczenie bibliotek i filii na 100 km^2 występowało w gminach: Bierzwnik, Siemyśl i Grzmiąca, natomiast najniższe wartości tego wskaźnika zanotowano w gminach: Wałcz (brak bibliotek), Chojna i Czaplinek (rys. 4).

Oprócz oświaty na infrastrukturę społeczną składa się również ochrona zdrowia. Podstawowymi jednostkami związanymi z infrastrukturą ochrony zdrowia są przychodnie oraz ośrodki zdrowia. Są to jednostki, które zgodnie z *Ustawą z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej* [Dz.U. 1991, nr 91, poz. 408, art. 27], udzielają świadczeń podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, w warunkach ambulatoryjnych lub domowych w miejscu zamieszkania lub pobytu osoby potrzebującej tych świadczeń. Pod względem liczby przychodni oraz ośrodków zdrowia sytuacja województwa uległa znacznej poprawie – w 1999 roku było 335, a w 2013 roku 902 placówki. Najwięcej przychodni i ośrodków zdrowia na 1000 mieszkańców przypadało w gminach: Rewal, Dziwnów, Stepnica oraz Resko, najmniej natomiast w gminach: Białogard, Dygowo, Darłowo i Kozielice (rys. 5).

Ponadto na infrastrukturę ochrony zdrowia składają się również apteki oraz punkty apteczne, które zaopatrują ludność w leki oraz środki medyczne. Z reguły dostęp do tych pla-

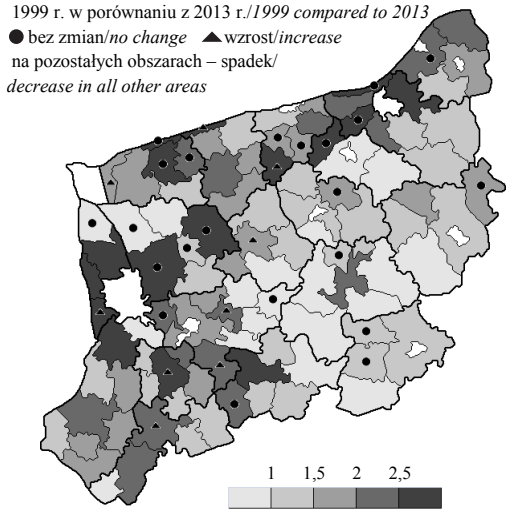

Rysunek 2. Szkoły podstawowe na 100 km^2 powierzchni gmin wiejskich i miejsko-wiejskich w woj. zachodniopomorskim w 2013 r.
Figure 2. Primary schools per 100 km^2 in rural and urban-rural communes of zachodniopomorskie province (in 2013)
Źródło: jak na rys. 1
Source: see fig. 1

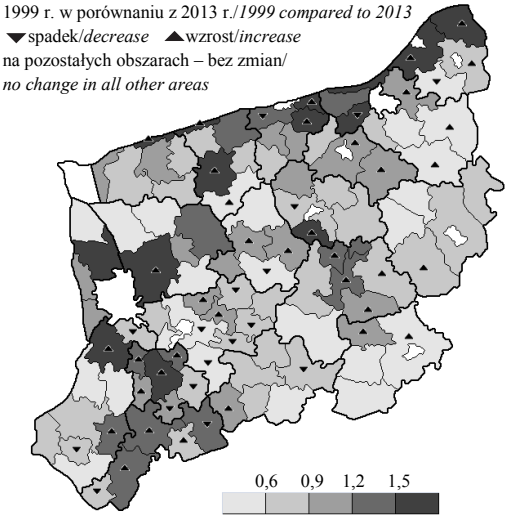

Rysunek 3. Gimnazja na 100 km^2 powierzchni w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich w woj. zachodniopomorskim w 2013 r.
Figure 3. Secondary schools per 100 km^2 in rural and urban-rural communes of Zachodniopomorskie province (in 2013)
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS
Source: own study based on BDL GUS

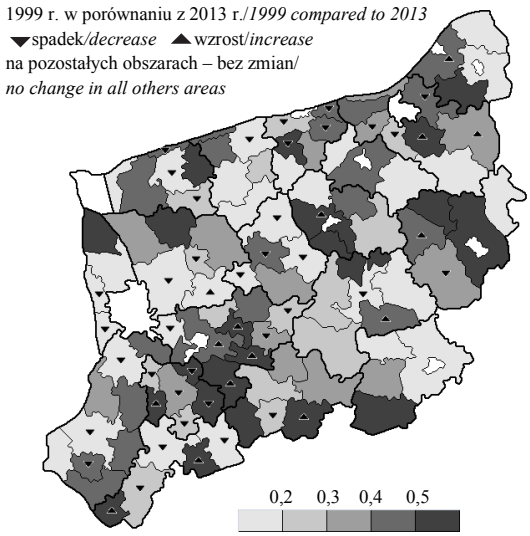

Rysunek 4. Biblioteki i filie na 1000 mieszkańców w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich w woj. zachodniopomorskim w 2013 r.
Figure 4. Libraries and branches per 1000 citizens in rural and urban-rural communes of Zachodniopomrskie province (in 2013)
Źródło: jak na rys. 1
Source: see fig. 1

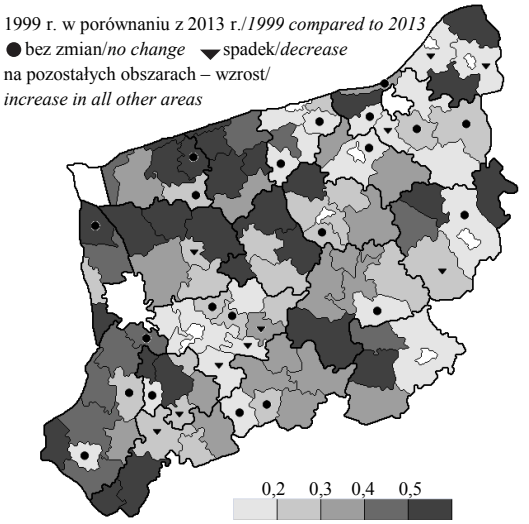

Rysunek 5. Przychodnie i ośrodki zdrowia na 1000 mieszkańców w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich w woj. zachodniopomorskim w 2013 r.
Figure 5. Clinics and health centres per 1000 citizens in rural and urban-rural communes of Zachodniopomorskie province (in 2013)
Źródło: jak na rys. 1
Source: see fig. 1

cówek jest łatwiejszy niż do przychodni, niekiedy może zastąpić wizytę u lekarza. Pod względem liczby tych jednostek zanotowano znaczy wzrost, w 1999 roku było ich 314, natomiast w 2013 roku już 559. Najwięcej aptek i punktów aptecznych na 1000 mieszkańców przypadało w gminach nadmorskich (Mielno, Rewal, Dziwnów, Międzyzdroje) oraz w gminach Ińsko i Cedynia. Natomiast w przypadku gmin wiejskich, takich jak: Białogard, Ostrowice, Sławno, Wałcz, Nowogródek Pomorski, Kozielice, Stargard Szczeciński, Stare Czarnowo oraz Nowe Warpno, zanotowano brak aptek oraz punktów aptecznych (rys. 6).

Na podstawie syntetycznego wskaźnika poziomu infrastruktury społecznej w latach 1999 i 2013 gminy wiejskie i miejsko-wiejskie województwa zachodniopomorskiego podzielono na pięć klas o różnym poziomie badanego zjawiska (tab. 1, rys. 7). W klasie I – o najwyższym poziomie infrastruktury społecznej w 2013 roku znalazło się 5 jednostek (o 6 mniej niż w 1999 roku). Wszystkie wskaźniki w tej grupie w latach 1999 i 2013 charakteryzowały się najwyższym poziomem wartości w stosunku do reszty klas. Liczba przedszkoli na 100 km^2 w 2013 roku wynosiła średnio 4,2 placówki i okazała się ponaddwukrotnie wyższa niż w 1999 roku. Liczba szkół na 100 km^2 w latach 1999 i 2013 pozostała na podobnym poziomie (odpowiednio 4,1 i 4,2 placówki na 100 km^2). Zwiększyła się natomiast liczba gimnazjów z średnio 1,8 (w 1999 roku) do 3,9 (w 2013 roku) na 100 km^2. Ponadto w porównaniu 1999 rokiem w 2013 roku dwukrotnie zwiększyła się gęstość aptek i punktów aptecznych oraz przychodni i ośrodków zdrowia.

W klasie II również o wysokim poziomie infrastruktury społecznej znalazło się 15 gmin (o 4 więcej niż 1999 roku). Średnie wartości poszczególnych wskaźników w tej klasie z reguły przewyższały wartości średnie dla regionu. Największe różnice między II a I klasą występowały liczbie szkół podstawowych i gimnazjów na 100 km^2 oraz aptek i punktów aptecznych oraz przychodni i ośrodków zdrowia.

Klasa III okazała się najbardziej liczna i skupiła 51 gmin o średnim poziomie infrastruktury społecznej (o 5 więcej niż w 1999 roku). Wartości wziętych pod uwagę w analizie wskaźników zarówno w 2013 roku, jak i 1999 roku, okazały się bardzo zbliżone do przeciętnych wartości dla całego badanego regionu, co potwierdza średni poziom badanego zjawiska tej klasy. Gminy te zlokalizowane są w północnej oraz południowej części regionu.

Klasy o niskim i bardzo niskim poziomie infrastruktury społecznej (klasa IV i V) skupiły w 2013 roku 32,0% wszystkich badanych jednostek (w 1999 roku klasy te stanowiły 34,0% badanych jednostek). Gminy tych klas charakteryzowały się najniższymi wartościami analizowanych wskaźników – odbiegającymi od wartości średnich dla wszystkich badanych gmin. Największe różnice w stosunku do wartości średniej występowały w liczbie przedszkoli oraz szkół podstawowych na 100 km^2. Gminy najniższych klas zlokalizowane były głównie we wschodniej oraz środkowo wschodniej części regionu.

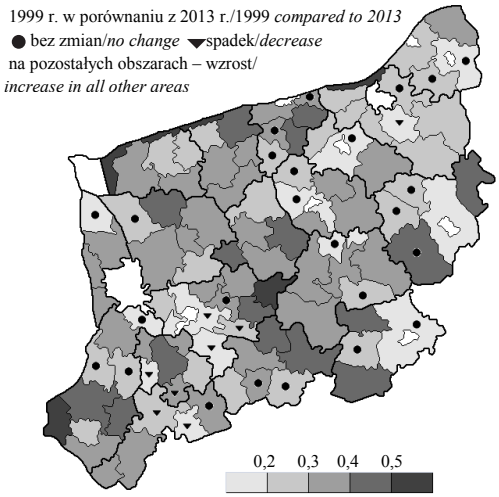

Rysunek 6. Apteki i punkty apteczne na 1000 mieszkańców w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich w woj. zachodniopomorskim w 2013 r.
Figure 6. Pharmacies and limited service pharmacies per 1000 citizens in rural and urban-rural communes of Zachodniopomorskie province (in 2013)
Źródło: jak na rys. 1
Source: see fig. 1

Tablela 1. Poziom infrastruktury społecznej w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich województwa zachodniopomorskiego w latach 1999 i 2013
Table 1 The level of social infrastructure in rural and urban-rural communes of Zachodniopomorskie voivodeship in 1999 and 2013

Wyszczególnienie/*Specification*	Rok/ *Year*	Klasa/*Class*					Ogółem/ *Total*
		I	II	III	IV	V	
Przedszkola na 100 km^2 powierzchni/*Kindergarten per 100 km^2*	1999	2,0	0,6	0,7	0,4	0,0	0,7
	2013	4,2	1,2	0,7	0,5	0,2	0,9
Szkoły podstawowe na 100 km^2 powierzchni/*Primary schools per 100km^2*	1999	4,1	2,9	2,2	2,1	2,1	2,4
	2013	4,2	2,3	1,7	1,2	1,4	1,7
Gimnazja na 100 km^2 powierzchni/*Secondary schools per 100 km^2*	1999	1,8	1,0	0,8	0,7	0,5	0,8
	2013	3,9	1,1	0,9	0,6	0,7	1,0
Biblioteki i filie na 1000 mieszkańców/*Libraries and branches per 1000 citizens*	1999	0,7	0,6	0,4	0,3	0,3	0,4
	2013	0,4	0,5	0,4	0,4	0,2	0,4
Apteki i punkty apteczne na 1000 mieszkańców/*Pharmacies and limited service pharmacies per 1000 citizens*	1999	0,3	0,2	0,2	0,1	0,0	0,1
	2013	0,6	0,3	0,3	0,2	0,0	0,3
Przychodnie i ośrodki zdrowia na 1000 mieszkańców/ *Clinics and health centres per 1000 citizens*	1999	0,4	0,2	0,2	0,1	0,0	0,2
	2013	0,9	0,6	0,4	0,3	0,1	0,4
Wskaźnik syntetyczny/*Synthetic indicator*	1999	0,4	0,3	0,2	0,2	0,1	0,2
	2013	0,5	0,3	0,2	0,2	0,1	0,2
Liczba jednostek/*Number of communes*	1999	11	11	46	31	4	103
	2013	5	15	51	29	3	103

Źródło: jak na rys. 1
Source: see fig. 1

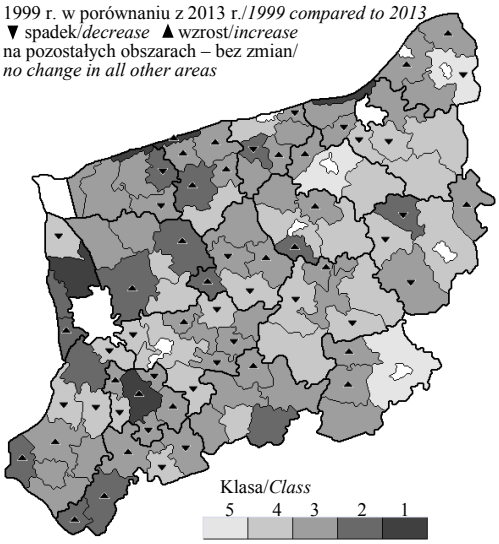

Rysunek 7. Poziom infrastruktury społecznej w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich w woj. zachodniopomorskim
Figure 7. The level of social infrastructure in rural and urban-rural communes of Zachodniopomorskie voivodeship
Źródło: jak na rys. 1
Source: see fig. 1

Podsumowanie

Porównując poziom infrastruktury społecznej z 1999 roku do 2013 roku zaobserwowano, że w 44 gminach, które stanowiły 42,7% badanych jednostek, jej poziom nie zmienił się. Natomiast 30 gmin (tj. 29,1% wszystkich jednostek) odnotowało jej wzrost, a 29 (tj. 28,2% wszystkich jednostek) spadek. Bardzo wysokim oraz wysokim poziomem infrastruktury społecznej w 2013 roku charakteryzowały się gminy nadmorskie oraz w okolicy miasta wojewódzkiego Szczecina. Niższy natomiast poziom infrastruktury społecznej notowano w gminach wschodniej części województwa.

Warto podkreślić, że w klasach o bardzo niskim i niskim poziomie infrastruktury (klasy IV i V) 64,0% skupionych w nich jednostek to gminy wiejskie, w większości otaczające bądź przylegające do ośrodków miejskich. Wynika to z faktu, że ich mieszkańcy często korzystają z infrastruktury społecznej miast, które gmina otacza, gdzie zwykle występuje jej wyższy poziom oraz większa dostępność. Ponadto, w przypadku części wschodniej regionu obszary o niskim i bardzo niskim poziomie infrastruktury społecznej dodatkowo cechowały się niską gęstością zaludnienia oraz dużym udziałem obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogólnej.

Literatura

Bank Danych Lokalnych GUS, [online], http://www.stat.gov.pl, dostęp marzec-kwiecień 2015.
Brzozowska K. 2004: *Finansowanie inwestycji przez kapitał prywatny na zasadach Project Finance,* CeDeWu, Warszawa, 11, [za:] S. Korenik (red.) 2006: *Wprowadzenie do geografii politycznej i gospodarczej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław, 83.
Korenik S. (red.). 2006: *Wprowadzenie do geografii politycznej i gospodarczej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław, 81.
Pakulska T. 2009: *Kapitał rzeczowy a poziom rozwoju gospodarek krajowych*, [w:] K. Kuciński (red.), *Geografia ekonomiczna*, Oficyna Wolters Kulwer Business, Kraków, 150.
Kowalski A. 1998: *Infrastruktura społeczna obszarów wiejskich,* [w:] A. Woś (red.), *Encyklopedia agrobiznesu*, Fund. Innowacja, Warszawa, [za:] L. Ossowska, W. Poczta, 2009: *Endogenne uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich Pomorza Środkowego,* Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań, 39.
Ustawa z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej, Dz.U. 1991, nr 91, poz. 408, art. 27.
Wysocki F., Lira J. 2003: *Statystyka opisowa*, Wyd. Akademii Rolniczej w Poznaniu, Poznań, 173-175.

Summary

The aim of the study was an appraisal of social infrastructure development level in rural areas of Zachodniopomorskie province in 1999 and 2013. The research was conducted on both the rural and urban-rural communes. The communes determinants levels was determined using the synthetic indicator. The highest level of social infrastructure characterized the communes located in the north and west parts of Zachodniopomorskie province.

Adres do korespondencji
mgr Dorota Janiszewska, dr Luiza Ossowska
Politechnika Koszalińska, Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Polityki Ekonomicznej i Regionalnej
ul. Kwiatkowskiego 6E, 75-343 Koszalin, tel. (94) 343 91 62/163
e-mail: dorota.janiszewska@tu.koszalin.pl, luiza.ossowska@tu.koszalin.pl